

EĞİTİM yayınevi

Editör: **Doç. Dr. Hakan Asan**

Yakın Çağ Tarihi

Alanında Uluslararası Araştırmalar - I

Editör:
Doç. Dr. Hakan Asan

Yakın Çağ Tarihi

Alanında Uluslararası Araştırmalar -I

EĞİTİM
yayınevi

Yakın Çağ Tarihi Alanında Uluslararası Araştırmalar –I

Editör: Doç. Dr. Hakan Asan

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)
Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)
Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam
Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 76780

ISBN: 978-625-385-140-8
1. Baskı, Mart 2025

Baskı Cilt: Sayfa Basım Sanayi
Tevfik İleri Mah. Emek Cad. Polat Sok. No: 2 Pursaklar / Ankara
Matbaa Sertifika No: 77079

Kütüphane Kimlik Kartı

Yakın Çağ Tarihi Alanında Uluslararası Araştırmalar –I

Editör: Doç. Dr. Hakan Asan
VI+100 s., 160x240 mm
Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-625-385-140-8

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM
yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
bilgi@kitapmatik.com.tr

EĞİTİM YAYINEVİ GRUBU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ V

KİMSESİZLERİN SIĞINAĞI: DÂRÜLACEZE (1896-1904) 1
Özlem Muraz Budak

XIX. YÜZYILDA YABANCI CEMAATLER İLE OSMANLI VATANDAŞLARI ARASINDA DİKKATİ ÇEKEN BİR MESELE: SERKİLARÎ OSMAN BEY VE BÜYÜKADA HRİSTOS MANASTIRI ANLAŞMAZLIĞI 17
Sıddık Yıldız

KIBRIS'TA EKİM 1931 OLAYLARI VE YUNAN HÜKÜMETİ'NİN TUTUMU 31
Arzu Erman

DOĞU İLE BATI ARASINDA DOKUNAN TARİH: 19. YÜZYIL SONU VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA KAZAK KİLİM VE HALILARININ TANITIMI, SEMBOLLERİ VE KÜLTÜREL ETKİLEŞİMDEKİ ROLÜ 45
Bahar Karataş

DEPREM TEORİLERİNİN TARİHSEL YOLCULUĞU: 19. YÜZYIL AMERİKAN BASININDA DEPREM TEORİLERİ 71
Ali Çapar

ÖN SÖZ

Tarih bilimi, disiplinli bir metot süreci ile geçmişin birikim ve tecrübesi üzerine kuruludur. Ayrıca sebep-sonuç ilişkisi bağlamında bütünleyici çıkarımlar sağlamamıza da olanak vermektedir. Bu bağlamda; yer ve zaman mefhumu doğrultusunda toplumların yaşamları ve ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır. Yakın Çağ Tarihi Alanında Uluslararası Araştırmalar –I" adlı kitap çalışması; toplumların ilişkileri, uygulamaları, kurumları, kültürleri, etkileşimleri ve davranışlarını incelemeyi amaçlamıştır. Bununla birlikte Türk toplumunun yaşanmışlıkları ve karşılıklı etkileşimlerinin yanı sıra diğer toplumlar açısından da alana katkı sağlamaktadır.

Yakın Çağ Tarihi Alanında Uluslararası Araştırmalar –I" adlı kitap çalışmasına; Özlem Muraz Budak, "*Kimsesizlerin Sığınağı: Dârülaceze (1896-1904)*", Sıddık Yıldız, "*XIX. Yüzyılda Yabancı Cemaatler ile Osmanlı Vatandaşları Arasında Dikkati Çeken Bir Mesele: Serkilarî Osman Bey ve Büyükada Hristos Manastırı Anlaşmazlığı*", Arzu Erman, "*Kıbrıs'ta Ekim 1931 Olayları ve Yunan Hükümeti'nin Tutumu*", Bahar Karataş, "*Doğu İle Batı Arasında Dokunan Tarih: 19. Yüzyıl Sonu ve 20.* Yüzyıl Başlarında Kazak Kilim v*e Halılarının Tanıtımı, Sembolleri ve Kültürel Etkileşimdeki Rolü*", Ali Çapar, "*Deprem Teorilerinin Tarihsel Yolculuğu: 19. Yüzyıl Amerikan Basınında Deprem Teorileri*", isimli bölüm yazarlığı ile esere katkı sağlamıştır.

Bu kitabın hazırlanması ve yayınlanmasının gayesi yeni araştırmaların okuyucu ile buluşmasını sağlamaktır. Bu bağlamda bölüm yazarak çalışmaya katkı sağlayan değerli yazarlara teşekkür ederim. Bu kitabın yayın aşamasında sağladıkları katkılar vesilesiyle Eğitim Yayınevi Grubu'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca söz konusu kitabın bilim dünyamıza katkı sağlamasını ve bundan sonraki süreçte hazırlanacak çalışmalara da ilham vermesini temenni ederim.

Doç. Dr. Hakan ASAN

Mart 2025

KIBRIS'TA EKİM 1931 OLAYLARI VE YUNAN HÜKÜMETİ'NİN TUTUMU*

Arzu ERMAN**

Giriş

Kıbrıs, 1517 yılında Osmanlı egemenliğine girerek 361 sene Türk hakimiyeti altında kalmıştır. Doğu Akdeniz'deki konumu nedeniyle Mısır ve Hindistan yollarının güvenliği için son derece stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle özellikle Hindistan'a giden yolu güvenlik altına almak isteyen İngiltere, Osmanlı Devleti'nin 1877-78 savaşında Rusya'ya yenilmesinin ardından imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın güncellenmesi için yapılan Berlin Kongresi'ndeki görüşmeler sırasında, Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak İngiltere'ye verilmesi karşılığında Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne saldırması halinde bir savunma ittifakı yapılmasını teklif etmiştir. Zor durumda kalan Osmanlı Devleti de 4 Haziran 1878'de İngiltere'nin fiilen adaya yerleşmesine zemin hazırlayan 1878 Kıbrıs Antlaşması'nı imzalamış, böylelikle, adanın yönetimi geçici olarak İngiltere'ye bırakılmıştır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesiyle birlikte Kıbrıs, 5 Kasım 1914'te İngiltere tarafından resmen ilhak edilmiştir. (Alasya, 2022:379) Bu fiili durum, Türk Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile kabul edilmiştir. (Turan,2003:214,216).

Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçmesi, Rumlar tarafından olumlu bir gelişme olarak görülmüş ve daha önce Yedi Ada'nın[1] Yunanistan'a bırakılmasına benzer şekilde Kıbrıs'ın da Yunanistan'a verileceği beklentisi oluşmuştur.(Çelik, 2021:479). Nitekim Yunanistan kurulduktan sonra belirli dönemlerde topraklarını genişletmiştir. İyon Adaları'ndan sonra günümüzde Yunanistan'ın orta kesimini oluşturan Karditsa, Larissa, Magnesia ve Trikala idari bölgelerinden oluşan ve Yunanistan'ın son derece önemli bir bölümünü oluşturan Teselya bölgesi de 1881'de Osmanlı tarafından Yunanistan'a

*27-29 Haziran 2024 tarihlerinde Necmettin Erbakan Üniversitesi öncülüğünde gerçekleştirilen Barış Harekâtının 50. Yılında Uluslararası Kıbrıs Sempozyumunda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr.Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, arzuerman,@aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3657-0246

[1] Yedi Ada olarak bilinen İyon Adaları, Napolyon zamanında Fransa tarafından işgal edilmiş; ancak stratejik öneminden dolayı ilerleyen zamanda adalar, İngiltere tarafından da işgal edilmiştir. Osmanlı Devleti ise 24 Nisan 1819'da yayınladığı bir ferman ile işgal ve himayeyi tanımıştır. 1815 Viyana Kongresi kararları ile İngiltere'ye verilen bu adaların Yunanistan'a verilmesi Viyana Kongresi kararlarının da değiştirilmesi anlamına geldiği için İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Londra'da 3 Temmuz 1863'te imzalanan antlaşmanın 4. maddesi ile söz konusu adaların, İngiltere tarafından Yunanistan'a bırakıldığı kabul edilmiştir. Bu karar, Yedi Ada Birleşik Devletleri, yasama meclisi tarafından da Ekim 1863'te oybirliği ile kabul edilmiş ve böylelikle Yunanistan topraklarını genişletmiştir. Bkz. (F.Armaoğlu, 2013:285).

bırakılmıştır. (Kiel,2011:522,525). Son olarak da Girit,[1] Balkan Savaşları sonunda imzalanan Londra ve Bükreş Antlaşmaları ile Osmanlı Devleti'nin elinden çıkarak Yunanistan topraklarına katılmıştır.(Tukin,1996:93). Dolayısıyla Kıbrıs'ın da Yunan Devleti'ne dâhil olması için yoğun bir faaliyette bulunulmuştur. Örneğin, Kasım 1898'de Atina'da kurulan Yurtseverler Birliği Cemiyeti, Girit'te yaşanan bu süreci benzer şekilde Kıbrıs'ta gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

1928 senesi, Kıbrıs'ın Britanya idaresine geçişinin 50. yılıdır. Bu nedenle İngiliz yönetimi, Kıbrıslıları 50. yıldönümünü kutlamaya davet ederken, piskoposlar, Rum vekiller ve belediye başkanları tarafından hazırlanan bir muhtıra ile Rumlar, Britanya idaresini ve kutlamaları boykot etmeye davet edilmiştir. (Hill,2016:432,463). 1878'den itibaren Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi ya da özerk olmasını talep eden[2] Rumlar için Enosis'in olmaması halinde başında bir Yunan Prensinin olduğu özerk bir Girit modeli de son derece kabul edilebilir bir alternatif olmuştur. (Holland ve Markides, 2006:171). Nitekim sözü edilen olaylar öncesinde Rumlar, 1930'da Yunanistan'ın bağımsızlığının 100. yılı kutlanırken de Enosis ve anayasal değişiklik taleplerini yinelemişlerdir; ancak bu istekleri İngiliz yönetimi tarafından reddedilmiştir. (Öztoprak, 1998:210, 233).Son olarak 1931 yılında Kition piskoposu Nikodemos'un yayınladığı manifesto ile birlikte Kıbrıs'ta başlayan ve tarih yazımına "*1931 Ekim Olayları"* ya da *"1931 Ekim İsyanları"* olarak geçen geniş çaplı halk hareketleri, 6 Rum'un ölümü pek çoğunun yaralanması ya da sürgüne gönderilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu çalışmada, İngiltere'nin Kıbrıs'taki otoritesini derinden sarsan 1931 yılındaki bu isyanların nedenlerine, gelişimine ve sonuçlarına yer verilerek olayların Yunanistan'da halk ve hükümet nezdinde nasıl karşılık bulduğu incelenecektir.

1.1931 Ekim Olaylarını Hazırlayan Faktörler

1.a.Kıbrıslı Rumların Yunanistan ile Birleşme Talebi:

1931 yılı Ekim isyanlarına kadar uzanan süreçte Kıbrıslı Rumların anavatan olarak gördükleri Yunanistan ile birleşme taleplerinin belirleyici bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Nitekim Yunanistan bağımsız bir devlet olarak kurulduktan sonra tarihsel süreç içerisinde sınırlarını Osmanlı Devleti aleyhine genişletmiştir. Bu bağlamda Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak İngiltere'ye devredildiği 1878 yılından itibaren de Rumların

[1] Girit sorunu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Adıyeke, 2000).
[2] Kıbrıs'ın "geçici" surette İngiliz idaresine geçişinde Rumların talep ve beklentileriyle ilgili bir çalışma için bkz. (Erman,2024: 75-77).

Yunanistan ile birleşme beklentisi giderek artmış özellikle de kilise öncülüğünde yapılan Enosis talepleri resmi ya da gayri resmi şekillerde dile getirilmiştir. Fakat Rumların aksine İngiltere, Kıbrıs'a kendi sömürgeleri ve çıkarları açısından yaklaştığı için adanın Yunanistan ile birleşmesine yönelik bir planı olmamış ve bu talepleri de Kıbrıs'ın hala Osmanlı Devleti'ne ait olduğu ya da burada iki farklı toplumun yaşadığından bahisle ada statüsünde yapılacak değişikliklerin getirebileceği olumsuzlukları öne sürerek bertaraf etmeye çalışmıştır; ancak 1914'te İngiltere'nin Kıbrıs'ı topraklarına katmasıyla bu argümanlar geçersiz hale gelmiştir. Öyle ki 1915 yılında I. Dünya Savaşı'nda birtakım şartları yerine getirmesi koşuluyla Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeyi teklif etse de Yunanistan Kralı Konstantin, bunu reddetmiştir. 1923 Lozan Antlaşması ile de Kıbrıs üzerindeki İngiliz egemenliği hem Türkiye hem de Yunanistan tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle Kıbrıs, 1925 yılı itibariyle doğrudan İngiliz sömürge idaresine bağlanarak adaya Yüksek Komiser yerine Vali atanmış ve Kıbrıs'ta İngiliz idaresi resmen başlamıştır. (Yellice, 2012: 14, 19-20). Buna rağmen Rumların Yunanistan ile birleşme ya da özerk bir devlet olma talepleri devam etmiştir. Örneğin 22 Aralık 1922'de Başpiskopos Kirilos, Sözmürgeler Bakanı'na gönderdiği bir muhtıra ile özerk bir yönetim kurularak yönetim mekanizmalarına nüfusları oranında katılmak istediklerini belirtmişlerdir; ancak muhtıraya 6 Şubat 1923'te gelen cevapta, Kıbrıs halkının demokratik ve siyasi olgunluğa henüz erişmediği belirtilerek bu talepleri reddedilmiştir. Rumlar, 1929'da İngiltere'de iktidara gelen İşçi Partisi'ne de muhtıra göndermişler; fakat taleplerine olumlu yanıt alamamışlardır. Son olarak 15 Ekim 1930'da Kıbrıs'ta yapılan seçimlerde Enosis yanlılarının başarılı olmasıyla Yunanistan ile birleşme talepleri hat safhaya ulaşmıştır. (Öztoprak,1998:208-210).

1.b.Ekonomik Durum:

I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan temel dengesizliklerin aşılamaması ve gelişmiş ülkelerin hatalı iktisat politikaları nedeniyle dünya ekonomisi 1929'dan itibaren ciddi bir bunalıma sürüklenmiştir. Amerikan borsasının çökmesi, sonra da ülkelerin para politikalarındaki hataların etkisiyle derinleşen bunalım uluslararası koordinasyonun olmaması nedeniyle de süreklilik kazanmıştır. Dolayısıyla 1930'lu yıllar, dünya ekonomisinin parçalanma, dünya ticareti ve uluslararası sermaye hareketlerinin de gerileme sürecine girdiği bir dönemdir. (Pamuk, 2024:185).

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında adanın devri için yapılan protokole göre Kıbrıs'ın yıllık gelirlerinin arta kalanı, Osmanlı Devleti'ne

ödenecektir; fakat protokolde arada kalan fazlalık dönemde kiralanan ya da satılan devlet arazilerinin mahsuller ayrı tutulacak şekilde son beş yılın ortalamasına göre hesaplanacağı şeklide bir madde de bulunmaktadır. Bu da Kıbrıslıların fazladan vergi ödeyeceği anlamına gelmiştir. (Chacalli,1902: 38). Bunun dışında adada pek çok vergi kaleminin olması Kıbrıslılarda büyük bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Nitekim ada idaresindeki değişiklikten kaynaklı ağır vergiler hem Rum hem de Türk vekiller tarafından dile getirilmiştir. 30 Kasım 1926'da Kıbrıs'ın yeni valisi olan Sir Ronald Storrs, adaya gelir gelmez 1927 Tahsisat Yasasının Kabul edilmemesi sorunuyla karşılaşmıştır. (Hill, 2016: 391, 393,463). Ayrıca Rum vekiller, Sömürge Bakanlığı'na gönderdikleri ayrıntılı muhtıra ile ekonomik sorunların büyüklüğü hakkında bakanlığı bilgilendirmeye çalışmış ve yapıcı öneriler sunmuşlardır. Fakat Storrs yönetimi, Kıbrıslı politikacılara karşı temkinli davranmış, onların uluslararası arenadaki ekonomik konjonktürü kullandıklarını düşünmüştür.(Stilianou,1984:375) İngiltere bunlara ek olarak Kıbrıs gelirinin fazlasına da, 1855'te Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Fransa'dan aldığı borçlara karşılık el koymaktadır. Bu durum 1931 Ekim Olayları'na kadar İngiltere'nin Kıbrıs politikasında önemli bir konu olmuş ayrıca İngiltere, 1931 yılında yeni bir gümrük vergisi koymak istemiştir. Verginin 28 Nisan 1931'de Yasama Konseyi'nde oylamaya sunulmasıyla birlikte aralarında Türk üye Necati Bey'in de olduğu Kıbrıslı konsey üyeleri bu vergiyi reddetmişlerdir. Gümrük vergisi yasa tasarısının mecliste reddedilmesinin ardından Vali Storrs'un teklifi ile bu gümrük vergisi 11 Ağustos 1931'de Kraliyet Konsey Kararı ile yürürlüğe konmuş, Vali'ye de ayrıca ek vergi toplama yetkisi verilmiştir. Bu kararın, 9 Eylül'de açıklanmasından sonra Kıbrıs'ta yönetime karşı oluşan tepki daha da büyümüştür. Kition metropoliti Nikodemos Milonas, 11 Eylül'de Limasol'da halka hitap etmiş ve Kıbrıslıları bu vergiyi ödemeyerek İngilizleri adadan çıkartmaya davet etmiştir. Metropolit, yayınladığı bildiride tek kurtuluşun Yunanistan ile birleşmek olduğunu, kimsenin yabancı yöneticilere ve onların yasalarına uymak zorunda olmadığını ve İngiliz işgalinin son bulması için de mevcut yönetimin Kıbrıs'tan atılması gerektiğini belirtmiştir. Bu davetin ardından Kıbrıs'ta başlayan protestolar, 21 Ekim 1931'de büyük bir isyan hareketine dönüşmüştür.(Öztoprak, 1998:213-215; Göktürk,2008:342).

2. 1931 Ekim Olaylarında Öne Çıkan Kişiler ve Örgütler

1931 olaylaırnda adı öne çıkan isimlerden biri adını yukarıda zikrettiğimiz Kition metropoliti, Nikodemos Milonas'tır. Yayınladığı bildiri nedeniyle Atina gazeteleri kendisinden söz etmiş ve onunla ilgili tanıtıcı yazılar yazmaya başlamışlardır. Örneğin *Akropolis*'in 24 Ekim 1931 tarihli sayısında onun biyografisine yer verilerek isyanın lideri olarak tanıtılmıştır. Habere göre Kitio metropoliti Nikodemos Milonas[1] 1891'de Kıbrıs'ın Mesaria/Mesaoria bölgesindeki Limnia köyünde doğmuştur. Kıbrıs'ta orta öğrenimini tamamladıktan sonra 1915'te Atina Kapodistrias Üniversitesi'nin Teoloji okulundan mezun olmuştur. Ardından Kıbrıs'a geri dönerek Girne'de (Kerineai) vaizliğe başlamış ve 13 Ocak 1918'de günümüzdeki Larnaka şehrinde olan Kition metropolitliğine atanmıştır. Nikodimos, yönetici özellikleri konuşma yeteneği, dini ve milli hassasiyeti nedeniyle dikkatleri çeken biri olmuş ayrıca Kıbrıs'ın toplumsal ve dini tarihi üzerine yayınlar yapan *Ta Kipriaka Xronika/ Τα Κυπριακά Χρονικά* isimli bir dergi çıkartmıştır.(*Akropolis,* 24 Ekim 1931:1).Bunun yanı sıra Milonas, Kıbrıs'ta 1925'te yapılan seçimlerde siyasete girmiştir. 1926'da Kıbrıs'ın yeni yöneticisi olan Ronald Storrs'un Yunan dostu olarak tanınması ve İngiltere'de Haziran 1929 seçimlerinde İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi Kıbrıslı Rumların umut ve beklentilerini bir kere daha arttırmıştır. Bu nedenle din görevlisi olmasının yanı sıra vekil de olan Kition metropoliti Nikodimos Milonas, Stavros Stavrinaki ve avukat Zilona Rossidis ile birlikte Londra'ya giderek 20 Temmuz tarihli bir muhtıra ile Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini ya da özerk olmasını talep etmişlerdir. Sömürgeler Bakanı Lord Passfield'e gönderilen başka bir muhtıra ile de bu talep tekrarlanmıştır. (Papageorgiou, 2014:27-28,31-32).

Kıbrıs'ta milliyetçi olaylara zemin hazırlayan birtakım örgütlenmeler de oluşmuştur. Bunlardan biri 26 Ocak 1930'da Enosis için kurulan Kıbrıs Milli Derneği (Εθνικὴς Οργανώσεως Κύπρου) yani EOK'tur. Sözü edilen bu oluşum, Lefkoşa Başpiskoposu III. Kirilos tarafından kurulmuş ve buna Kutsal Sinod üyeleri, Yasama Konseyi üyesi vekiller ve diğer ileri gelenler de katılmıştır.[2] Böylelikle Kıbrıs'ta radikal milliyetçi bir hareket başlamıştır. Hemen ardından Yedi Ada'daki milliyetçi hareketi örnek alan başka bir oluşum daha meydana gelmiştir. Zira Kıbrıslılar için Yedi Ada'nın İngiltere'den Yunanistan'a devredilmesi önemli bir örnektir. Bu örgüt, Girne'de bir ilkokulda müdür olan Georgios Karagiannis, öğretmen Theoklitos Sofokleos ve bir avukat olan Dorotheo Karolidi'nin ön ayak

[1]Nikodemos Milonas'ın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=7882&-V=limmata Erişim Tarihi:20.06.2024.
[2] https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=3383&-V=limmata Erişim Tarihi: 21.06.2024.

olmasıyla Filiki Eteria örnek alınarak oluşturulmuştur. Bu örgütlenme Kıbrıs'ta silahlı bir güce başvurmadan milli duyguları harekete geçirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Kıbrıs'ta Enosis yanlısı radikal bir hareket daha başlamıştır. Radikal Milliyetçiler'in örgütü, (Εθνικὴ Ριζοσπαστικὴ Ἕνωση Κύπρου/ (EPEK). Savvas Loizidis'in liderliğinde 18 Ekim 1931'de kurulmuştur. Milonas da 17 Ekim 1931'de milletvekilliğinden istifa ederek bu örgüte katılmıştır. Nikodemos Milonas, 20 Ekim'de Limasol'da düzenlediği mitingde halkı yeni vergileri reddetmeye davet etmiş ve Enosisi açıklamıştır. 21 Ekim'de de Lefkoşa'da geniş halk kitleleri toplanarak gösteriler yapmış ve bu olaylar isyan boyutuna ulaşmıştır. (Protopapas, 2011: 379). 1931 Ekim İsyanları, EOKA'nın (Εθνικὴ Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών) yani Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü'nün faaliyetine kadar olan sürede Enosis yanlısı en önemli harekettir. (Papageorgiou, 2014:35,43).

Kıbrıs isyanında ismi öne çıkan bir diğer isim de diplomat Aleksis Kirou'dur. Kıbrıs kökenli gazeteci Adonis Kirou'nun oğlu olan Aleksis Kirou, Paris'te hukuk eğitimi aldıktan sonra Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmaya başlamıştır[1] Kirou aynı zamanda Atina gazetelerinden biri olan Enosis destekçisi *Estia*'nın yönetcilerinin de kardeşidir. 1930 yılında Kıbrıs konsolosu olduğunda henüz 29 yaşındadır ve 1931 yazında yanında 2-3 Kıbrıslı Rum siyasetçi ile Atina'da Eleftherios Venizelos'u ziyaret ettiği bilinmektedir.(Papageorgiou, 2014:51,54). Kıbrıs Valisi Sir Ronald Storrs, 1930'lardan itibaren Londra'ya gönderdiği mesajlarda Kirou'nun adadaki milliyetçi faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir. (Göktürk,2008:338). Storrs'un Şubat 1931'de gönderdiği mesajlarda da Kıbrıs'daki Enosis yanlısı eylemlerle Kirou'nun bağı olduğu belirtilmiştir. Kıbrıs'a gelir gelmez Yunan konsolosluğunu Larnaka'dan Lefkoşa'ya taşımıştır. (Öztoprak,1998:211). Aleksis Kirou, İngiliz yönetimi tarafından olaylara karıştığı için 21 Ekim'de istenmeyen adam ilan edilecektir. (Papageorgiou,2014: 59).

3. Ekim Olayları ve Yunan Hükümeti'nin Tutumu

Kıbrıs'ta başlayan halk gösterileri 26 Ekim 1931 ve 5 Kasım 1931 tarihli Türkiye Kıbrıs Konsolosluğu raporlarına göre gümrük tarifesi bahanesiyle Lefkoşa Valiliği önünde başlamış ve olaylar vali konağının yakılması, polis arabalarının tahribi, kasabanın telgraf ve telefon hatlarının kesilmesine kadar ileri gitmiştir. Bu nedenle mevcut yönetim Kıbrıs'ta sıkıyönetim ilan etmek durumunda kalmıştır. Türklerin olaylar karşısında tarafsız kalarak İngiliz

[1] https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=44841&-V=limmata Erişim Tarihi: 21.06.2024.

yönetimine itaat ettiği, fakat Rumların ellerinde Türk bayrakları taşıyarak Türklerle birlik mesajı vermeye çalıştığı belirtilmiştir. (Öztoprak,1998:216,220, 222). Kıbrıs'ta bu olaylar çıktığında Yunanistan'ın Başbakanı olan Venizelos, ilk andan itibaren bu olayları kınayarak Kıbrıslıların haksız bulduğunu belirtmiştir. Genel olarak bakıldığında Venizelos'un bu eylemi onun o dönemdeki genel dış politikası ile uyumludur ve 1931 Haziran'ından itibaren çıkması muhtemel bu olaylar hakkında bilgi sahibidir. O dönemde İngiltere'nin Yunanistan büyükelçisi P. Ramsay'dir. Dışişleri Bakanlığı'na da Mavridis'in yurtdışında olması nedeniyle Andreas Mihalakopoulos vekâlet etmektedir. Venizelos, öncelikle Mihalakopoulos'tan bu meseleyle ilgilenmesini istemiştir. Bu yüzden 22 Ekim günü Dışişleri Bakanlığı'ndan Londra'daki büyükelçiliğe ve Kıbrıs'taki Yunanistan konsolosuna bir telgraf yollanmıştır. Kıbrıs'a gönderilen telgrafta konsolosun Atina'ya dönmesi emredilmiştir. Bunun hemen akabinde de Kirou sorunuyla ilgili İngiliz Hükümeti'nin notası gelmiş ve Venizelos, bunun hükümeti için önemli bir sorun teşkil ettiğini görmüştür. Venizelos, Mihalakopoulos'ya gönderdiği bir belgede, konsolos Kirou'nun Kıbrıs'daki mücadeleyi abartarak bu sorunu büyüttüğünü ifade etmiştir. Mihalakopolos, Kıbrıs'taki olayların sert bir şekilde cezalandırılması gerektiğini düşünmektedir ancak genel olarak Başbakan Venizelos ile aynı fikirde değildir. Storrs da Kirou'nun bu tür faaliyetlerinden dolayı diplomatik görevinin sona erdirilmesi gerektiğini belirtmiş ve tüm bu olanlar Kıbrıs'taki gazetelerde de yayınlanmıştır. Ardından İngiltere Büyükelçisi P. Ramsay, Venizelos'u ziyaret ederek Bakanlığı'nın telgrafını ona sunmuştur. Telgrafta İngiliz Hükümeti, Vali Storrs'un iddiaları ile birlikte değerlendirildiğinde Yunan Hükümeti'nin olaylarla ilgisinin olduğunu, aksinin ise ispat edilemediğini belirterek Yunanistan Konsolosu'nun görevden alınması talep etmiştir. Zira Kirou, Kıbrıs'taki mitinglerde, dini ayinlerde ve Yunan yanlısı halk toplantılarında sıklıkla boy göstermektedir. Kıbrıs problemi 18 Kasım 1931'de Yunan meclisinde görüşülmüş ve olaylar sert bir şekilde kınanmıştır. Ayrıca Yunan basınının da olayları kınaması istenmiştir. Stilianou'ya göre Yunan Hükümeti'nin böyle davranmasının nedeni belki de 1930 ile 1940'lı yıllarda henüz Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin çözülme vaktinin gelmediğini düşünmesidir. Yunan Hükümeti olaylarla ilgili olarak ilk dakikadan itibaren bilgilendirilmiştir; fakat Yunan halkının ezici çoğunluğu Venizelos'un sergilediği tutuma katılmamıştır. (Stilianou, 1984: 238-240).

24 Ekim 1931 tarihli *Akropolis* gazetesi' de *"Hayır! Bay Başbakan Özgürlüğü İçin Savaşan Halkı Kınamayacağız"* başlıklı bir haber yapmıştır. Burada Yunan Hükümeti'nin İngiltere'ye yönelen devrimci bir ayaklanmaya karşı sessiz kalması kınanmıştır. Venizelos, Yunanistan'ın Kıbrıslıları kışkırttığı ya da onları cesaretlendirdiği ilgili bir düşüncenin oluşmaması için hükümetin olaylarla ilgisinin olmadığını açıklamıştır. Gazeteye göre bu açıklamalar diplomatik bir zorunluluk olmadığı gibi Venizelos'un böyle bir beyanat vermeye hakkı da yoktur. Çünkü bu açıklamalarla Kıbrıslıların fikirlerine açıkça hakaret etmektedir. Bunun dışında Venizelos'un Yunan basınının Kıbrıslıların ayaklanmaları ile ilgili aleyhte yazılar yazmasını istemesi ve Yunan halkından bu olayları kınamasını istemesi de eleştirilmiştir. "*Hayır Bay Venizelos, hiç kimse özgürlüğü için mücadele eden Kıbrıslı kardeşlerimizi kınamayacaktır. Kıbrıslılar için bu şekilde konuşmanıza ve de başkalarını da böyle konuşmaya davet etmenize izin vermiyoruz. Eğer diplomatik bir zorunluluk olarak bu mücadeleyi kınamak zorunda bırakılıyorsanız bizler bunu da reddediyoruz. Tüm Yunan halkı Kıbrıslıların özgürlük mücadelesinden zaferle çıkmasını dilemektedir. Kıbrıslıların böylesi güç bir durumda kalmalarına karşı Yunan halkının sizi takip etmesi için Yunanların bağrından sadece milli hislerini değil aynı zamanda insani duygularını da söküp atmanız gerekmektedir"* şeklinde bir yazı yazılmıştır. Haberin devamında Venizelos'un, Kıbrıslıları destekliyorsa tarafını açıkça belli ederek Yunanistan'ın resmi taleplerini açıklaması da istenmiştir. Onun münasebetsiz değerlendirmelerinin Yunan milli ruhunu yaraladığı Venizelos'un İngiliz olmamasına rağmen bir İngiliz gibi konuştuğu hatta bir İngilizin dahi böyle beyanatlarda bulunmasının mümkün olmayacağı belirtilmiştir. (*Akropolis,*24 Ekim 1931:1)

Basında çığ gibi artan tepkilerin yanı sıra Yunanistan'ın eski Cumhurbaşkanı olan Amiral Koundourioti öncülüğünde 45 kişiden oluşan ve içlerinde eski bakanların, milletvekillerinin askerlerin, akademisyenlerin, siyasetçilerin, yazarların da olduğu bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurul 31 Ekim'de gazetelerde Kıbrıslıların özgürlük talebini dile getiren bir bildiri yayınlanmıştır. Burada Kıbrıs probleminin Yunan Hükümeti ile İngiliz Hükümeti arasında olmayıp, İngiltere ve Kıbrıslılar arasında gelişen bir sorun olduğunu söyleyen Venizelos ve Dışişleri Bakanı Mihalakopoulos, sert bir şekilde kınanmıştır.(Stilianou,1984:240-241). Venizelos, 31 Ekim'de yaptığı açıklamada göstericilerin vatandaşı oldukları ülkelerle Yunanistan arasında sürtüşmeye yol açabilecek durumlara kesinlikle müsaade edilmeyeceğini tekrarlamış ve dost bir devlet aleyhine yapılan gösterilere

son verilmesi çağrısında bulunmuştur. Kral yanlısı *Kathimerini (Η Καθημερινὴ)* gazetesi dışında Atina basınında olayların abartılı bir şekilde verildiği söylenebilir. Ayrıca belediyeler, ticaret odaları, cemiyetler, yerel dernekler de Kıbrıslılara destek veren bildiriler yayınlamışlardır. (Hill, 2016: 469-470).

Venizelos, Kıbrıs'taki olaylarda hayatını kaybedenler için Atina'da düzenlenecek olan dini ayine de izin vermemiştir. Tüm güvenlik güçlerini Atina'da düzenlenecek olan gösterileri gerektiğinde zor kullanarak dahi olsa engellemekle görevlendirmiştir. (Stilianou,1984:241). 1 Kasım 1931'de *Akropolis* gazetesinde söz konusu dini ayinin yasaklanması ile ilgili bir bildiri yayınlanmıştır. Burada devrimci mücadelenin ilk dakikada can kayıpları verdiği; ancak öldürülenlerin Kıbrıs mücadelesini güçlendirdiği belirtilmiş ve İngiliz Sömürge Yönetimi'nin uyguladığı şiddetin bu milli mücadeleyi bastıramayacağı dile getirilmiştir. Atina Hükümeti'nin isyanlar sırasında ölen Kıbrıslılar için Atina'da yapılacak dini merasimi yasakladığı ve bu nedenle törenin 1 Kasım Pazar günü şehir dışındaki Amarisou'da saat 11.00'de yapılacağı bildirilmiş ve tüm Yunan halkı bu dini merasime davet edilmiştir. (*Akropolis,*1 Kasım 1931:1). Ancak tüm yasak ve engellemelere rağmen Yunanistan'daki gösteri ve protestolar devam etmiştir. 12 Kasım 1931'de Atina'da yapılan bir başka mitingde Yunan Hükümeti, göstericilerin İngiltere Büyükelçiliği önünden geçmesine izin vermemiş; ancak Pire'de kurulan gizli bir örgüt Kıbrıs'a gitmek üzere 1000 kişilik bir grup oluşturmuştur. (Öztoprak,1998:225-226,228).

Venizelos, Başbakan olduktan sonra 1928 yılında Yunanistan ve İtalya arasındaki 12 Ada sorunuyla karşılaşmıştır. Venizelos'un, diplomatik stratejisini Yunanistan'ın milli taleplerini dile getirmekten kaçınmak üzerine kurduğu söylenebilir. (Papageorgiou,2014: 46). Hatta Venizelos, olaylar karşısında meclisin kendisine destek vermemesi halinde seçime gideceğini belirtmiş ve bu konu, 18 Kasım 1931'de Yunan meclisinde gündeme gelmiştir. Başbakan konuşmasında Kıbrıs'taki ayaklanmanın enosis yanlılarına hizmet etmediğini ve Yunan Hükümeti'nin Büyük Britanya'nın iç işleriyle ilgili bir meselede olaylara müdahale etmesinin söz konusu olmadığı söylemiştir. Zira Venizelos'a göre Britanya ile Yunan hükümeti arasında Kıbrıs sorunu diye bir sorun yoktur. (Hill, 2016:469-471). Dolayısıyla Kıbrıs isyanında Yunan Hükümeti'nin olaylara müdahil olmaktan kaçınarak İngiltere ile ilişkileri bozmak istemediğini söylemek mümkündür.

4.1931 Ekim Olayları Sonrasında Yaşananlar

1931 Ekim sonuna doğru Kıbrıs'taki olaylar bastırılmıştır. Bununla ilgili olarak Atina'da yayınlanan siyaset ve ekonomi haberleri yapan *Imerisios Tipos/ Ημερὴσιος Τύπος* adlı gazete de olayları yakından takip etmiştir. Buna göre İngiltere'den alınan resmi haberlere göre Kıbrıslıların eylemleri bastırılmıştır ve olayların yenilenmesi gibi bir durum da söz konusu değildir. Fakat gazeteye göre Kıbrıslılar sonuna kadar mücadelelerine devam edecektir. Ne Kition metropoliti ne de 5 vekilin tutuklanması devrimi durdurmayacak ve bu mücadele tam bağımsızlık sağlanana dek sürecektir. Burada ayrıca Kition metropolitinin İngiliz Valisi R. Storrs'a yazdığı ve İngiltere'yi suçladığı mektuba da yer verilmiştir. Metropolit Milonas, mektubunda İngiltere'nin, Yunanistan'ın kendi özgürlük mücadelesine yardım etmesine ve Yedi Ada'yı Yunanistan'a vermiş olmasına rağmen, Kıbrıs halkının Yunanistan ile birleşmesinde sözünü tutmadığını belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıslı Rumların, Müslümanlar ile uyum içinde yaşadığı ve Müslümanların da İngiliz tiranlığına karşı liberal bir yönetimi tercih edeceği kanaatinde olduğunu ifade ederek Kıbrıs'ın Yunanistan ile en kısa sürede birleşeceğini ilan etmiştir. (*Imerisios Tipos*, 26 Ekim 1931:1).

Imerisios Tipos gazetesinin 31 Ekim 1931 tarihli *"Hükümetin Görevi"* başlıklı yazısında Kıbrıs üzerindeki baskının ve bombalamanın devam etmesi nedeniyle İngiltere suçlanmaktadır. Oysaki Kıbrıslılar adaya gönderilen bir İngiliz yöneticinin baskısı altında oldukları için kendi kaderlerini tayin etmek istedikleri ifade edilmiştir. Gazeteye göre bombalar altındaki bu küçük halk sadece çakıl taşları ile özgürlüğü ve vatan toprağı için mücadele etmektedir. Yunan Hükümeti ise bunca kişinin ölmesine rağmen hala sessizliğini korumakta, İngilizler ise adanın harcamalarında kullanılacak vergiyi Kıbrıslılardan toplamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla halkın beklentisi Yunan Hükümeti'nin bu pasif tutumunu bırakarak yapılanları medeni dünyaya şikâyet etmesidir. Zira Kıbrıslıların diplomatik düzeyde bir yardım dışında Yunanistan'dan maddi bir beklentileri söz konusu değildir. (*Imerisios Tipos*, 31 Ekim 1931: 1).

Kıbrıs'taki olaylar sonunda pek çok Rum sürgün edilmiş ya da hapse atılmıştır. Konsolos Kirou'nun olaylarla ilgisinin açığa çıkması Venizelos'u çok rahatsız etmiş ve Kirou, 24 Ekim 1931'de görevinden alınmıştır. Yılsonunda Kıbrıs'ta meydana gelen tüm zarar 34.315 Sterlin olarak belirlenmiş ve zararın buna neden olan Hristiyan nüfustan tahsil edilmesine karar verilmiştir. (Protopapas, 2011: 378,381-382). Kıbrıs'ta Britanya

yönetimine ve askerlerine yönelik karalama kampanyası *Estia* gazetesi hariç Kasım ayı sonunda neredeyse tamamen bitmiştir. 25 Mart 1932'de kutlanan Yunan Bağımsızlık gününde Kıbrıs'ta hiçbir olay yaşanmamıştır. Koundouriotis'in Kıbrıs Merkez Komitesi, Enosis'i yeniden gündeme getirerek bir araştırma komisyonu kurulması yönünde girişimi olmuştur. Bu nedenle Yunan meclisindeki tüm vekillere bir dizi genelge ve risale gönderilmiş ve Kıbrıs konusu gündemde tutulmaya çalışılmıştır; fakat zaman içinde gerek Yunanistan'daki gerekse de Kıbrıs'taki ekonomik kriz nedeniyle kamuoyunun ilgisi siyasetten ve Enosis beklentisinden uzaklaşmıştır. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi olayları bastırmak için çok sert önlemler almıştır. Örneğin Yunan bayrağının açılması, normal ayinler dışında kilise çanlarının çalınması, kaza komiserinin izni olmadan 5 kişiden fazla kişinin yan yana gelmesinin yasaklanması gibi birtakım yasaklar getirilmiştir. Ancak, zaman içinde İngiliz yönetimine karşı husumetin azaldığını, sıklıkla Britanya bayrağının göndere çekildiğini ve en itaatsiz kazalar olan Baf ve Limasol' da bile ada valisinin iyi bir şekilde karşılandığını söylemek mümkündür. (Hill, 2016:471- 473). Kıbrıs'ta isyandan sonra yeni bir eğitim yasası yürürlüğe girmiş ve bundan sonra eğitim programlarının belirlenmesi İngiliz yönetimine devredilmiştir. Buna göre Yunan tarihi, Yunan ulusal şarkıları yasaklanmış, kilisenin eğitim kurumları üzerindeki etkinliği kırılmak istenmiş, siyasi partiler dağıtılmış ve yeniden kurulmalarına da izin verilmemiştir. (Öztoprak, 1998:229).

SONUÇ

Osmanlı Devleti, 1878 Konvansiyonu ile Kıbrıs'ın yönetimini "geçici" olarak İngiliz yönetimine bırakmıştır. I. Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından İngiltere 1914'te Kıbrıs'ı ilhak ederek Taç Kolonisi haline getirmiş ve burada bir sömürge yönetimi kurmuştur. İngiltere'nin, Kıbrıs'ı ilhakı Lozan Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan tarafından kabul edilmiştir. Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine geçtiği 1878'den itibaren Rumların, Yunanistan ile birleşme ya da özerk bir devlet olma talebi olmuştur. Yaşanan ekonomik sıkıntıların yanı sıra Kıbrıslılara yüklenen ağır vergiler de yönetime karşı tepki ve memnuniyetsizliği arttırmıştır. 1931 yılında Yasama Konseyinde kabul edilmeyen bir gümrük vergisinin zorla ihdas edilmek istenmesi üzerine başlayan olaylar kısa sürede kanlı çatışmaların yaşandığı büyük bir isyan hareketine dönüşmüştür. Dönemin Yunanistan Başbakanı Venizelos, Kıbrıs'ta çıkması muhtemel olaylarla ile ilgili olarak 1931 yazından itibaren bilgilendirilmiştir; fakat vermiş olduğu beyanatlarda yaşananları kınayarak olaylarla Yunanistan'ın hiçbir ilgisi olmadığını, İngiltere ile Yunanistan

arasında bir Kıbrıs sorununun bulunmadığını, aksine söz konusu sorunun Kıbrıslılar ve İngiltere arasında olduğunu ifade etmiştir. Yunan Hükümeti'nin pasif siyaseti ekseriyetle hem halk hem de Yunan basını nezdinde ciddi şekilde eleştirilmiştir. Nitekim Rumların anavatan olarak gördükleri Yunanistan ile birleşmek istemesine rağmen Yunan Hükümeti'nin sessizliği ve olayları izlemekle yetinmesi Rumlarda büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Yunan kaynaklarında Venizelos'un bu tutumunun diplomatik bir strateji ve aynı zamanda bir zorunluluktan kaynaklandığı belirtilmiştir. Çünkü Yunan Hükümeti'nin 1930 ile 1940 arasında Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin çözüleceğine dair bir öngörüsü yoktur. Dolayısıyla bu tutum, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini istememesinden ziyade o dönemde İngiltere ile doğrudan bir çatışmayı göze alamamasına bağlanmaktadır. Zira Yunan Hükümeti'nin, İngiltere'nin tüm baskılarına rağmen konsolos Aleksis Kirou'yu geri çekmek için uzun sure beklediği dile getirilmiştir. İngiliz yönetimi protesto ve gösterileri çok sert önlemler ile bastırmıştır; ancak 1931 Ekim olayları Kıbrıslı Rumların Enosise yönelik olarak kurdukları EOKA'nın (Kıbrıs Savaşçıların Milli Örgütü) faaliyetlerine kadar olan sürede gerçekleşen Yunanistan ile birleşmeye yönelik en önemli ve geniş kapsamlı hareket olmuştur. Rumların Enosise yönelik radikal milliyetçi faaliyetlerinde kilise ve din görevlilerinin oynadığı başat roller de son derece dikkat çekicidir.

Kaynaklar

Kitap

Adıyeke, A. N, (2000).*Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Armaoğlu, F.(2013). *19.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1789- 1914*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Chacalli, G.(1902). *Cyprus under the British Rule*, Nicosia: Foni Tis Kiprou.

Çelik, C.(2021). *İdari ve Sosyal Dinamikleriyle İngiliz Yönetiminde Kıbrıs (1878-1914)*, İstanbul: Libra Yayıncılık.

Hill, G.(2016). *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, (N.C, Serbest, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Holland, R,. ve Markides, D.(2011). *The British and the Hellenes Struggles for Mastery in the Eastern Mediteranean 1850- 1960*, Great Britain, Oxford University Press.

Pamuk, Ş. (2024). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi: Büyüme, Kurumlar ve Bölüşüm*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Dergi Makalesi

Alasya, H. F. (2022). Kıbrıs-İngiliz İşgali ve İdaresi, *TDVİA,* (25), 379- 382.

Erman, A. (2024).Neon Kition Gazetesine Göre 1878 Kıbrıs Konvansiyonu ve Kıbrıs Rum Toplumu Üzerindeki Yansımaları, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü *Atatürk Yolu Dergisi*, (74), 71-82.

Kiel, M.(2011). Teselya, *TDVİA*, (40), 522-526.

Öztoprak, İ.(1998).Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları, *Belleten*, (62)233, 207-232.

Göktürk, T. B. (2008).Rumların Kıbrıs'taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi:1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, 16 (7), 335-365.

Tukin, C.(1996). Girit, *TDVİA*, (14), 85-93.

Turan, Ş.(2003).Lozan Antlaşması, *TDVİA*, (27),214-217.

Yellice, G.(2012). 1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 12(24),13-26.

Tez Çalışmaları

Stilianou,P.(1984).*Το Κίνημα του Οκτώβρη του 1931 Στην Κύπρο*, (Doktora Tezi). Department of History and Archaelogy University of Ioannina, Lefkoşa.

Papageorgiou,T.(2014). *Η Κυπριακὴ Ενωτικὴ Κίνηση στην Αθὴνα 1931 1940 Οί Βρετανικές Αντιδράσεις και η Στάση των Ελληνικών Κυβερνὴσεων*, (Doktora Tezi), Aristotle University of Thessaloniki, School of History and Archaelogy, History Department, Selanik.

Protopapas,V. (2011). *Εκλογικὴ Ιστορία της Κύπρου: Πολιτευτές Κόμματα και Εκλογές στην Αγγλοκρατία (1878-1960)*, (Doktora Tezi), The Faculty of Law, Economics and Politcal Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Atina.

Süreli Yayınlar

Akropolis/ Ακρόπολης, 24 Ekim 1931, No:983, s.1, Atina.

Akropolis/ Ακρόπολης, 1 Kasım 1931, No:991, Atina.

Imerisios Tipos,/Ημερὴσιος Τύπος, 26 Ekim 1931, No:1046, s.1, Atina.

Imerisios Tipos/*Ημερὴσιος Τύπος*, 31 Ekim 1931, No:1051, Atina.

Elektronik Kaynaklar

https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=7882&-V=limmata Erişim Tarihi: 20.06.2024.

https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=3383&-V=limmata Erişim Tarihi: 21.06.2024.

https://www.polignosi.com/cgibin/hweb?-A=44841&-V=limmata Erişim Tarihi: 21.06.2024.